

STALNO GLEDALIŠČE FJK - V dvorani sproščeno vzdušje, a malo smeha Za začetek tradicionalno postavljena komedija Carla Goldonija

TRST – Stalno gledališče Furlanije - Julijske krajine je v torek začelo sezono 2021–2022 v slovesnem vzdušju: s karabinerji v paradni uniformi, z vrtnicami za gledalke ter z drobno pozornostjo za gledalce (tokrat je to bil zavojček kave sponzorskega podjetja Illy, v sozvočju z naslovom predstave pač), pred dvigom zastora je zadelo tudi italijanska himna – kratka s ceremonialom, ki je bil do dveh let nazaj ustaljena in morda celo malce utrujena tradicija, a je sedaj, ko so po več kot letu in pol lahko dvorane spet polno zasedene in občinstvo spet sedi z laktom ob laktu, znak sproščene vrnitve k nekdanji normalnosti. Kljub obveznim maskam, seveda. Kakorkoli že, v dvorani s polnim parterjem se je videlo, da je ljudem spet prijetno. Za otvoritveno predstavo v veliki Rossettijevi dvorani je deželno gledališče izbralo komedijo *La bottega del caffè* (Kavarnica) beneškega komediografa Carla Goldonija v režiji novega umetniškega vodje Paola Valeria in z izredno priljubljenim in uveljavljenim igralcem Michelejem Placidom, ki bo nedvomno privabil v dvorane množice gledalcev, čeprav ga v kostumu plemenitaja iz 18. stoletja s košato belo lasuljo gledalci na premieri v prvem trenutku niso prepoznali in je tako zmanjkal burni aplavz, ki je v Italiji običaj ob prvem vstopu zvezdnika na oder.

La bottega del caffè je eno najbolj priljubljenih Goldonijevih del, zlasti zaradi pisane skupinske slike družbe v Benetkah sredi 18. stoletja, ko je vodilno vlogo začelo prevzemati podjetniško meščanstvo. Bolj kot na zgodbo je komedija osredotočena na običajno dogajanje običajnega dne, z nastopajočimi osebami, ki se shajajo na trgu, kjer je pred šele osmimi meseci odprl kavarno modri in dobrohotni Ridolfo, ki nekako ponazarja po Goldoniju zglede podjetnika, pozornega na vsakogaršnje dobrobit. Ostali moški liki se v marsičem oddaljujejo od zglede, medtem ko so ženske zglede skromne in ljubeče predane moškemu svojega življenja. Skratka, komedija se začne od osmih zjutraj z Ridolfom, ki odpira kavarno in pomagaču Trappoli naroča, naj pripravi okusno in kvalitetno kavo, in se sklone zvečer, ko so predvsem po Ridolfovi zaslugi vsi rešili svoje težave. Najpogostejši gost kavarne je don Marzio, plemič iz Neaplja, ki z nerganjem izkazuje vzvišenost nad vsemi ostalimi; še posebej ga veseli obrekovanje in razkrivanje temnih skrivnosti soljudi – če nimajo nobene skrivnosti, si jo pač izmisli.

Na istem trgu je še igralnica ne ravno poštenega Pandolfa, v kateri sta celo noč kartala mladi trgovec s suknom Eugenio, ki je zaigral kar sto trideset zlatnikov, in skrivnostni tujec, ki se predstavlja kot grof Leandro in je obljubil poroko lepi plesalki Lisauri, katere stanovanje prav tako gleda na trg in na gostišče nasproti. Klepetavi don Marzio vsakemu, ki pride na trg, nepredvidno razkrije, da je Eugenio globoko zadolžen, tudi Eugeniovi ženi Vittoriji, ki zaskrbljeno išče moža, ker ga celo noč ni bilo domov. O Lisauri pripoveduje, da ima celo vrsto skrivnih moških obiskovalcev, ki prihajajo v hišo skozi zadnja vrata; prav tako o popotnici Placidi, ki je našla zatočišče v gostišču, trdi, da je tam običajna gostja in da od ljudi izvablja denar. Po Ridolfovi zaslugi Eugenio izplača dolgeve in se pobota z ženo, medtem ko se Placida pobota z možem Flaminio, lažnim grofom Leandro, Pandolfo pa gre v zapor, ker je don Marzio v želji, da bi dokazal, da vse ve, nepredvidno izdal birškemu stotniku, kje skriva zaznamovane karte. Skratka, do večera se don Marzio zameri prav vsem, ki mu v brk zabrusijo, da je obrekovalec, klevetar in špijon, zato zagrenjen izjavi, da zapušča mesto, čeprav mu je bilo v njem lepo.

Režiser Paolo Valerio je komedijo postavil skrajno tradicionalno, da bolj ne

bi mogel. V predstavi ni nikakršnega sledu novejših odčitav Goldonijevih del, ne italijanskih ne tujih (nedavno je, denimo, prav Stalno gledališče FJK postavilo svetovno uspešno z mračnimi barvami zaznamovano variacijo izpod peresa Rainerja Wernerja Fassbinderja). Celo kostumi Stefana Nicolaa spominjajo na tiste, ki so jih vse igralske skupine, od poklicnih do amaterskih, do nedavnega uporabljale za v starejše čase postavljene predstave. Od na realizmu osnovani tradiciji nekoliko odstopa scenografija Marte Crisolini Malatesta, ki je z zgradbo okoli trga odstranila prednje zidove. Poleg tega je Paolo Valerio do Goldonijevga besedila zavzel nekakšno nevtralnost brez posebnih poudarkov, denimo na vrednote odgovornosti in resnosti, ki jih je uveljavljal novi podjetniški razred, na neodobranje neodgovornega vedenja, kakršno je Eugeniova privrženost igrar na srečo ali Flaminiova beg od doma, celo ne na Pandolfovo separstvo in tudi ne na Ridolfovo neoporečno poštenost, da o popolni predanosti soprogom s strani Vittorie in Placide sploh ne govorimo. Zaradi take skoraj znanstvene filološke usmeritve včasih uidejo tudi priložnosti za sproščen krohot, denimo, kakršna je nazoren prikaz izračunavanja s tedanjimi enotami za dolžino in zlasti za denar, ko je bilo računati z lirami, dukati, zlatniki ... V dobro uigranem ansamblu nihče ne posebej izstopa, nekoliko bolj sta opazna don Marzio Micheleja Placida, katerega obrekovanje in klevetanje povzročata nove in nove zaplete, in Ridolfo Francesca Migliaccia, ki stalno išče rešitve.

Prizor iz predstave

SIMONE DI LUCA

Kakorkoli že, občinstvo Stalnega gledališča FJK (a tudi ostalih tržaških gledališč) ima veliko raje tradicionalno zamišljene predstave kot inovativne in je na koncu toplo zaploskalo, čeprav je bilo vmes kar tiho, še smejalo se je malo. Predstava bo v Rossettijevem gledališču na sporedu do nedelje. (bov)

V nadaljevanju je **Andrej Lokar** v referatu *Most čez Zaliv* v *Sodobnost* predstavil svoje spomine na očeta Aleša, na revijo *Most* in prve stike z Zalivom. Dotaknil se je polemike med Borisom Pahorjem in očetom o nacionalnem vprašanju, med številne predhodno že omenjene akterje pa dodal še lik in dela Claudia Magrisa.

Nacionalno vprašanje, v prvi vrsti znotraj jugoslovanskih republik nekdanje socialistične Jugoslavije, je bila tema tudi referata z naslovom *Koncept (slovenskega) naroda v Mostu in Zalivu v dolgih šestdesetih*, ki ga je pripravil **Tomaž Ivešič**. Izhajal je iz razmer v petdesetih in šestdesetih letih prejšnjega stoletja ter »projugoslovanstva« kot zapovedane, takrat ustrezne rešitve kompleksne nacionalne problematike v državi. Pri tem je izpostavil ostro polemiko na omenjeno temo med srbskim politikom in teoretikom Dobrico Čosićem in zgodovinarjem Dušanom Pirjecom. Ivešič je pri tem menil, da je tudi na tem področju ta polemika dobila svoje mesto v domovini zgolj v omejeni različici, dosti bolj »odprtega tipa« pa je bila v zamejstvu, v prvi vrsti v revijah *Most* in *Zaliv*. Kot pomemben element revije *Most* je izpostavil prvotno dvojezičnost, ki je k temu krogu pritegnila tudi ita-

Ivo Jevnikar

FOTO ROŠA

lijanske intelektualce, kasneje pa zaradi odprtosti do nacionalnega vprašanja tudi kritične intelektualce iz matice, ki v domovini niso mogli objavljati. Nacionalno vprašanje, s katerim se ukvarjata *Zaliv* in *Most*, ter Pahorjeva kritika Kardeljeve rešitve glede nacionalnega vprašanja, kot tudi polemika Lokar–Pahor, so bili sklepni poudarki v prispevku Tomaža Ivešiča.

Kot smo že nekajkrat navedli, so prve številke revije *Most* izhajale dvojezično in prav *Mostu do Italijanov* je bil posvečen referat **Loredane Umek**. »Z analizami, razpravami, odprtimi tribunami, s posredovanjem novosti slovenske književnosti Italijanom in italijanske oz. tržaške stvarnosti Slovincem v matični so "mostovci" skušali vzbuditi pozornost in spodbujati bralce k razmišljanju o kulturi dialoga in odpiranja drugemu in torej o vprašanju mednarodnih odnosov v mestu brez strahu in predsodkov,« je uvodoma dejala govornica in spregovorila še o tedaj praviloma »asimetričnem razmerju« med italijansko in slovensko skupnostjo v Trstu, kar naj bi v praksi pomenilo, da Slovenci znajo italijansko, Italijani pa slovensko (v zadnjem času nekoliko manj) povečini prezirajo. Loredana Umek v tem dejstvu paradoksalno

ne vidi zgolj negativnosti, temveč tudi prednost, ki »tržaškimi Slovincem prepušča vlogo ne le posredovalcev, ampak tudi prinašalcev dodane vrednosti«. *Most* je v svoji dvojezičnosti deloval povezovalno, razlikovalno v primerjavi z drugimi mesti v Italiji, ob tem pa – kot meni Loredana Umek – se pri obujanju kulturnih izhodišč t. i. Mitteleвроpe *Most* ni nikdar skliceval na literarno pribežališče habsburškega mita o Trstu. »Mostovci so z opozarjanjem na hibridnost tržaškega prostora in s poudarjanjem pomembnosti sobivanja kazali na enotnost drugačnega in komplementarnega, kar je perspektiva multikulturnega bogatstva. Le s presejanjem predsodkov in stereotipov, ki so sestavni del realnosti konservativne tržaške družbe, je bilo mogoče ustvariti *most* med italijansko in slovensko kulturo v Trstu. Tako je bilo tudi sporočilo stvarnega imena revije,« je še dejala Loredana Umek.

»Že ob prvem obisku na Tržaškem, kjer sem se z ženo Mileno Merlak in prvo-rojenim sinom Gregorjem leta 1963 na pobudo dr. Stanka Janežiča mudil v tedaj še izredno prijazni in idilični vasi Mačkolje visoko nad Tržaškim zalivom, smo s tržaškimi in goriškimi prijatelji začeli zares razmišljati o ustanovitvi slovenske kulturne revije. [...] Sredi vročega poletja, na Marijin praznik 15. avgusta 1963, smo se kot pravi romarji podali čez kraške gmajne z Opčin peš do cerkvice na Repentabru, da dokončno ustanovimo novo revijo. [...] Od Vinka Beličiča, Martina Jevnikarja, pokojnega Franca Jeze, Stanka Janežiča in Vladimirja Vremca do moje žene je segal seznam sodelavcev. [...] Stanko Janežič je predlagal ime, priporočil pa je tudi, da se povežemo s kritično mislečim in krščansko usmerjenim Alešem Lokarjem, ki bo gotovo priskočil k sodelovanju,« so besede, s katerimi se je trideset let kasneje, v zadnji številki *Mosta*, decembra 1993, Lev Detela spominjal rojstva revije, na ljubljanskem dogodku pa jih je v uvodu svojega referata citiral **Ivo Jevnikar**. V nadaljevanju je Jevnikar posredno predstavil intelektualce okoli revije *Most*, posebno pozornost pa namenil Stanku Janežiču. Predstavil je njegov življenjepis in bibliografijo izdanih del, ki šteje preko 480 enot, kot tudi njegovo širše kulturno in organizacijsko delovanje. Poseben poudarek je namenil povezanosti na področju kulturnega delovanja v samem »zamejskem« prostoru. »Dejansko so bili v izvorni Dragi 3. in 4. septembra 1966 prvi študijski dnevi. Med predavatelji sta bila tudi Aleš Lokar in Drago Štoka, torej člana uredništva *Mosta*, s čimer se vračamo k izhodišču in dobimo dokaz več o takratni očitni težnji po novih prijemih in dialogu,« je svoj prispevek zaključil Ivo Jevnikar.

Celodnevno dogajanje v prostorih Slovenske matice je sklenil esej v nastajanju, ki ga je pod naslovom *Nobenega razloga ni, da še naprej zavlačujemo s čiščenjem (polemika Leva Detele z Javorškom, fašizem in sodobnost)* na simpozij poslal **Marjan Frankovič**. V samem naslovu se je avtor poslužil parafraziranega citata Edvarda Kardelja, s katerim je ta zagovarjal povojno likvidacijo nasprotnikov režima. Frankovič v skladu s prepričanjem Leva Detele in avtorjevih člankov na temo »nevarnih razmerij« Javorška označi ne zgolj kot konvertita krščanskosocialistične skupine OF, ki je na cedilo pustil Edvarda Kocbeka, temveč kot domala pravcatega fašista.

Robi Šabec

filmi@primorski.eu

GREMO V KINO

The Italian Banker

Italija, 2021

Režija: Alessandro Rossetto

Igrajo: Mirko Artuso, Diego Ribon, Fabio Sartor in Sandra Toffolatti

Ocena: ★★★★★

V beneški vili v Lonigu, pri Vicenzi, se odvija luksuzen sprejem z elegantnimi gosti. Nazdravljanju s šampanjcem in proseccom ni videti konca. Pred kamero 58-letnega režiserja Alessandra Rossetta, avtorja iz Padove, se giblje deželna elita na predvečer ekonomske tragedije, saj gre ena izmed najplivnejših bank iz Vicenze v stečaj.

Film je povzet po gledališkem besedilu Romola Bugara, ki sicer ni bilo deležno velike sreče na odskih deskah, saj so dramo premierno predstavili februarja 2020, le nekaj dni pred začetkom pandemije. Postala pa je tudi celovečerec, ki ga te dni predvajajo v tržaškem kinu Ariston. Gre za igrani film, ki pa pripoveduje resnično zgodbo iz leta 2015, ko je stečaj banke spravil na kolena številne male in srednje gospodarske dejavnosti na območju med Vicenzo in Padovo; kar nekaj obupanih podjetnikov je zaradi hude finančne stiske opravilo samomor.

Soscenarista Bugaro in Rossetto sta za film izbrala dokaj zanimiv pristop, saj se nista postavila na eno samo stran, ampak sta dala besedo tudi bančniku Gianfrancu Carrerju, ki se na lepem pojavi na večernem sprejemu in izreče svoj *Jaccuse* proti vsem, ki ga krivijo za stečaj. Carrer jim namreč jasno pove, da če ne bi bilo njega in banke, ki jim je zagotavljala posojila brez ustreznih jamstev, najbrž ne bi bilo niti gospodarstvenikov.

Pri snemanju se je režiser v marsičem zgledoval po filmu Alaina Resnaisa *Lani v Marienbadu*; morda tudi zato je film črno-bel. Postavljen je sicer v osrčje Veneta, a je obenem univerzalna zgodba, ki ponekod spominja tudi na to, kar se je zgodilo pri nas sredi devetdesetih, ko je zlom Tržaške kreditne banke hudo prizadel krajevno gospodarsko in hkrati načel družbene odnose. (iga)

POGLEJ TRAILER!

